

#FMNS

NAŠA
STRANKA

OMLADINSKA POLITIKA NAŠE STRANKE

Sarajevo, 2017.

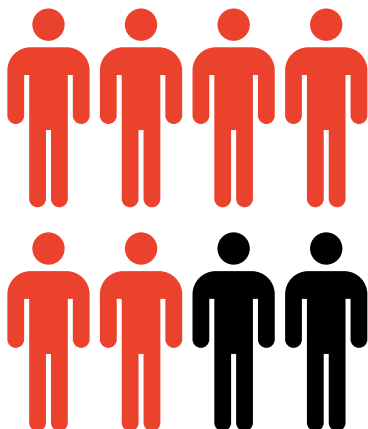
Poštovani/a,

Forum mladih Naše stranke je okupio mlade ljude da bismo razgovarali o tome kako vidimo budućnost naše zemlje. S namjerom da razgovaramo o što više problema i ponudimo konkretna rješenja, prijedloge i inicijative, povezali smo se sa stručnjacima i stručnjakinjama iz različitih oblasti, prošli niz programa, edukacija i informisanja. Sve to je rezultiralo prijedlogom Omladinske politike Naše stranke: „Hoću ja!“.

Prije svega, zbog čega takav naziv? Mladi u Bosni i Hercegovini se godinama sistemski uče i odgajaju na način da fokus svog života vide u jednoj utvrđenoj vertikali podjele odgovornosti i obaveza, koje se uglavnom vezuju za napredak u školi i na fakultetu, a zatim u traganju za poslom. U onome što su mladim generacijama roditelji i društvo postavili kao okvir „prihvatljivog i preporučljivog“ ponašanja, malo je prostora za: aktivizam, djelovanje u društvu i istinsko preuzimanje odgovornosti.

Razmislite koliko je samo vaših vršnjaka_inja svoj izbor fakulteta biralo na poprilično bizarnim idejama poput kriterija „gdje ima više matematike“, „gdje nema prijemnog ispita“, a vrlo malo ih je u srednjoj školi pripremljeno da postavlja suštinska pitanja poput onih „gdje ima najviše znanja“ ili „gdje ću naučiti kako da pokrenem svoj posao?“

Najlakši odgovor na sve probleme u društvu je: „nema ko da pokrene“ ili još gore – „nema za koga“, a floskula: „mladi su budućnost“ ili novija floskula: „mladi nisu budućnost, nego sadašnjost“, zanemaruje činjenicu koliko naše generacije uopšte nema pristup informacijama o prilikama za mobilnost, zapošljavanje ili pokretanje posla.

Metode širenja informacija su možda promijenile platformu s koje nam ih dostavljaju organizacije civilnog društva ili institucije, ali i dalje zadržavaju onaj isti okvir – informacije najčešće dolaze do djece i mladih čiji su prijatelji_će ili članovi_će porodice već uključeni u neku formu društvenog angažmana ili aktivizma.

Forum mladih Naše stranke želi fokus staviti na mlade koji nikada nisu dobili pravu priliku. Ja znam da u našem društvu ima hiljade onih koji bi stvarno rekli: „hoću ja“, da ih se pita žele li iskoristiti neku jedinstvenu i novu priliku? Zato, mi u Forumu mladih Naše stranke uvijek kažemo: „hoću ja!“, jer smo spremni raditi za dobre ideje, mijenjati naše društvo i konačno preuzeti dio odgovornosti za bolje sutra.

Svako dobro,

Faris Šehović

Predsjednik Foruma mladih Naše stranke

Pazi, prije nego što krenemo pričati o zapošljavanju, moramo se zapitati kako smo došli do toga da „nemamo posla“? Možemo okriviti sistem i državu, ali to je apstraktna stvar; nema pravog krivca, a i ne nudimo neko posebno rješenje! Razgovarajući o tome sa mladima širom zemlje, zaključili smo da je prva tačka iz koje popravljamo stvari obrazovni sistem.

Zbog kompleksne državne strukture, nedostatka političke volje, raznih opstrukcija na institucionalnim nivoima, te nedovoljne primjene usvojenih strategija, obrazovanje u BiH je opterećeno mnogim problemima. Ne postoje jedinstveni obrazovni standardi na nivou države/entiteta; evidentna etnička segregacija u osnovnom/srednjem obrazovanju; nepovezanost politike obrazovanja sa tržištem rada i politikama zapošljavanja, niti ne postoji struktura za nadzor efikasnosti rada obrazovnih institucija.

Moramo definisati razvoj osnovnih obrazovnih standarda koji će osigurati minimalan nivo kompetencija, znanja i vještina koje trebaju biti ostvarene kao rezultat procesa obrazovanja. Moramo raditi na uspostavi obrazovnih standarda i rezultata nastavnih procesa u predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju, te osigurati usaglašenosti standarda sa normama i standardima EU.

Važno je osigurati princip jednakosti pristupa i učešća u obrazovnom procesu koji neće jačati etničke podjele i koji će osigurati jednake uslove obrazovanja za svu djecu u BiH.

Radimo na implementaciji zajedničkog osnovnog sadržaja unutar nastavnog plana i programa u predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju. Insistirati ćemo na osiguranju jednakih uslova za svu djecu u BiH da budu uključena u sistem obrazovanja i na obezbjeđenju adekvatnih uslova za rad sa djecom sa invaliditetom.

Cilj nam je, također, i usklađivanje obrazovnih politika sa politikama socijalno-ekonomskog razvoja i zapošljavanja, a ono što smatramo iznimno bitnim jeste povezivanje planova upisa na srednjim školama i univerzitetima sa potrebama tržišta rada.

U tom smislu potrebno je preduzeti aktivnosti: definisanje i usvajanje planova upisa, uključujući projekcije potreba baziranih na podacima obezbjeđenim od strane Zavoda za zapošljavanje; prilagođavanje nastavnih planova i osavremenjivanje nastavnih metoda u srednjim školama i visokoškolskim ustanovama kako bi osposobili studente da odgovore zahtjevima tržišta rada; uspostava, razvoj i unaprjeđenje formalne saradnje između malih i srednjih preduzeća, relevantnih obrazovnih institucija i studijskih programa; upostava centara za obrazovanje i razvoj karijere (za studente i roditelje) kako bi se osigurao pravilan izbor studija/zanimanja, te kako bi se smanjio ogroman broj prekida školovanja/studija koji između ostalog predstavlja enormno rasipanje obrazovnih resursa.

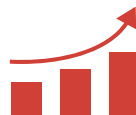

Kombinirajući zaključke aktuelnih studija, dolazimo do hipoteze da za zapošljavanje mladih nisu nužno potrebni stimulansi, već olakšice, ali i obimna reforma po pitanju povezanosti obrazovnih struktura sa tržištem rada. Također, bitno je dodati da uslijed ogromnih budžetskih deficita, vlasti nemaju na raspolaganju aktivne, budžetski podržane mehanizme obračuna sa problematikom nezaposlenosti mladih. Tako, naprimjer, Tuzlanski kanton - koji je kanton broj jedan kada je u pitanju broj nezaposlenih mladih, ima ukupno 109 miliona KM deficita, za koje još uvijek nije našao načina da riješi. U takvoj situaciji, vlade su neminovno osuđene na primjenu pasivnih budžetskih rješenja, koje se ogledaju u deregulaciji tržišta rada, odnosno uklanjanju barijera za zapošljavanje mladih.

Olakšice bi, pored lakšeg pristupa mladim tržištu rada, znatno smanjile pritisak koji mladi imaju pri pokretanju vlastitih biznisa (obrta i d.o.o. poduzeća). Država umjesto aktivne, treba da primijeni proaktivnu politiku zapošljavanja mladih koja podrazumijeva odstupanje od određenih okvira poslovanja kada je riječ o mladima (ublažavanje radnih propisa pri zapošljavanju; presedan pri politikama minimalne nadnice; grace period za uplatu doprinosa i poreza pri otvaranju biznisa; reforme obrazovanja i slično).

U nastavku su navedene neke od preporuka za rješavanje ekonomskog problema nezaposlenosti mladih osoba u Bosni i Hercegovini. Reforma obrazovanja u pravcu prilagođavanja tržištu rada EUROSTAT pri definisanju problema nezaposlenosti mladih, kao ključna rješenja vidi „kvalitetno obrazovanje i trening“, uz strategije usmjerene ka podržavanju mladih da “razviju svoje sposobnosti, ispune vlastiti potencijal, rade i budu aktivni članovi društva”.

Shodno tome, ključnu ulogu pri smanjivanju nezaposlenosti mladih ima sistem obrazovanja. Zbog toga potrebno je krenuti sa reformama koje će ukloniti sadržaje koji nemaju tržišno uporište, te istaći one koji pripremaju mlade za što bolji nastup na tržištu rada (naprimjer, „poduzetništvo“ kao obavezni nastavni predmet). U Bosni i Hercegovini je ukupno 39.547 nezaposlenih sa fakultetskom diplomom, a što pokazuje da dolazi do hiperprodukcije kadrova koji ne mogu naći zaposlenje na tržištu. Sa druge strane istraživanje Buka portala pokazuje da su na tržištu rada u BiH trenutno su najtraženiji IT inženjeri, inženjeri elektrotehnike, građevinski inženjeri, diplomirani farmaceuti, te krojači, zidari, varioci. Većina ovih kadrova nema mjesto u obrazovnom sistemu. Zbog toga je potrebna reforma istoga.

Uvođenje grace perioda pri registraciji biznisa za mlade

Najveće porezno opterećenje pri vođenju vlastitog biznisa se ne odnosi na fiskalne, već parafiskalne namete, tačnije doprinose. Doprinosi koje jedan zaposleni radnik u Bosni i Hercegovini uplaćuje državi su među najvišima u svijetu, tačnije na 19. mjestu od 114 zemalja obuhvaćenih istraživanjem globalne revizorske mreže KPMG. Bez obzira da li biznis ostvarivao dobit ili obavljao bilo kakvu poslovnu aktivnost u prvim mjesecima registracije, vlasnik biznisa je dužan izmiriti nastale obaveze po ovom osnovu. Uslijed nedostatka finansijskih izvora, mlade osobe nemaju inicijativu da osnivaju biznis zbog obaveza koje ih čekaju. Zbog toga je potrebno uspostaviti minimalni „grace“ period od tri mjeseca za mlade osobe koji prvi put registriju biznis, a u okviru ovog perioda bi bile oslobođene plaćanja obaveza po osnovu doprinosa i ostalih parafiskalnih nameta.

Ukidanje minimalnog osnivačkog kapitala za registraciju biznisa

U izvještaju o poslovanju „Doing Business“, koji prati poslovanje u 22 grada jugoistočne Evrope, početak poslovanja jedna je od komponenti kojom se mjeri poslovna klima, a pojedine zemlje su svoj rejting poboljšale za 40 mjesta samo malim pomacima - naprimjer ukidanjem minimalnog osnivačkog kapitala - u ovoj oblasti. Shodno tome, potrebno je ukinuti osnivački kapital za registraciju biznisa (d.o.o) u Federaciji BiH, tj. svesti ga na 1KM (sa dosadašnjih 2.000,00KM).

Skratiti rok za registraciju biznisa

Prema najnovijem izvještaju Svjetske banke, u Bosni i Hercegovini treba proći 12 procedura za pokretanje novog biznisa, a za sve to potrebno je 60 dana. U Makedoniji se registracija nove firme obavlja na jednom mjestu, a procedura traje tri dana. Potrebno je centralizirati sistem registracije biznisa i skratiti rok registracije na vremenski period od jednog do tri dana. Ovo se može postići u relativno kratkom periodu, kao što je to već uradila Republika Srpska.

Reducirati troškove registracije biznisa

Zakonska rješenja za redukciju troškova registracije biznisa su, dijelom, već implementirana u RS-u. Potrebno je prenijeti ova rješenja i u Federaciju BiH. Tako je u RS-u ukinuta taksa za prvo osnivanje, kao i upisa dijelova privrednog društva ili drugog subjekata upisa, što pozitivno utiče na ukupne troškove osnivanja smanjujući ih u značajnoj mjeri. Ukinute su administrativne takse i smanjene su notarske naknade.

Umanjen je opšti minimum notarske usluge za 200 bodova /1 bod=0,50KM/, koja se odnosi na notarsku obradu osnivačkih akata privrednih društava, ustanova i ostalih poslovnih subjekata koji se osnivaju. Također, Zakonom o sudskim taksama je propisano da se za izvode iz sudskog registra ili drugih javnih knjiga koje vodi sud, ako se izdaju na zahtjev stranke, značajno smanjuju takse.

Pojednostavljenje procedura i redukcija

troškova pri obavljanju pripravnčkog i volonterskog rada

Kako bi se moglo što jednostavniji i „bezbolniji“ ulazak na tržište rada za mlade osobe nužno je pojednostaviti procedure i znatno smanjiti troškove obavljanja pripravnčkog i volonterskog rada za mlade. Uz to, potrebno je smanjiti i vrijeme za obavljanje pripravnčkog staža.

Razmatranje izuzeća u okviru sistema minimalnih nadnica za određene kategorije mladih

Analiza provedena u periodu od 1975. do 1996., u okviru OECD izvještaja pokazuje da državno regulisane minimalne nadnice imaju negativan uticaj na poslove za mlade, kao i one koji čine niskokvalifikovanu radnu snagu. Uticaj minimalnih nadnica na nezaposlenost je već odavno teorijski obrađen u bazičnim udžbenicima ekonomije.

Shodno navedenom, potrebno je zakonski ugraditi određena izuzeća za mlade osobe kada je ovaj zakon u pitanju. Kako navodi Samuelson u svom kapitalnom djelu „Ekonomija“, većina istraživanja ukazuju na to da bi 10% povećanje minimalne nadnice trebalo smanjiti nezaposlenost mladih za između 1 i 3%.

Porezne olakšice za zapošljavanje mladih osoba

Potrebno je determinisati sistem poreznih olakšica za zapošljavanje mladih osoba u kompanijama u BiH. Ovakav sistem ne uključuje direktne troškove države u smislu novčanog stimuliranja zapošljavanja, već prije svega set različitih olakšica za konkretnu kompaniju. Cilj ovog pristupa je stimulisanje postojećih kompanija da zapošljavaju mlade osobe. Poreske olakšice mogu uključivati i smanjivanje nekih drugih vidova nameta, poput administrativnih taksi i slično.

Razmatranje značenja kolektivnih ugovora u javnom sektoru

Kolektivni ugovori su dosta kontraverzna tematika u oblasti ekonomije i često se propituje njihova opravdanost. Osnovni efekat kolektivnih ugovora jeste zaštita postojeće radne snage, kao i negacija motiva za napredovanjem i boljim radom iste. Sa druge strane, nova radna snaga ne dobiva mogućnost iskazivanja vlastitih potencijala jer je ograničena postojanjem kolektivnog ugovora. Obrazovanje kao bolna rana svakog kantonalnog budžeta u Bosni i Hercegovini je oblast gdje je nužno revidirati postojeće kolektivne ugovore i pokrenuti reforme sa ciljem davanja značaja individualnim ugovorima. Neki od kantonalnih budžeta izdvajaju preko 50% svojih sredstava za finansiranje obrazovanja, od čega 85% sredstava ide na plaće nastavnika. Uprkos tome, mladi nastavnici nemaju pristup ovim sredstvima jer ih kolektivni ugovor ograničava, tj. kreira barijere za njihovo zapošljavanje. Potrebno je ovo razmotriti i prepustiti široj javnoj raspravi. MMF već ide u pravcu revidiranja institucije kolektivnog ugovora u BiH.

Reforma sistema zapošljavanja u javnom sektoru

U Sarajevskom kantonu osnovni kriterij za zapošljavanje mladih nastavnika u sistemu obrazovanja (srednjoškolsko i osnovno obrazovanje) je dužina čekanja na evidenciji Zavoda za zapošljavanje („staž na birou“). Slična situacija je i u ostalim kantonima Federacije BiH. Navedeni kriterij kreira snažnu inicijativu za mlade nastavnike da ostanu nezaposleni, tj. da što više mjeseci provedu na evidenciji Zavoda za zapošljavanje. Nadležna ministarstva za obrazovanje moraju što prije promijeniti osnovni kriterij za zapošljavanje ili ga zamjeniti sa onima koji stimuliraju znanje, umjesto nerada (kao npr. prosjek ocjena, rezultati testiranja i slično).

Šta su Start Up projekti? Startup biznis definiše se kao biznis koji ima visok potencijal razvoja i obično je, ali ne i uvijek, vezan za tehnologiju. Startup biznisi su mali biznisi koji se suočavaju s jedinstvenim izazovima, pogotovo pri pronalasku investitora. Startup je početna faza razvoja biznisa u kojoj preduzetnik/ca ideju pretače u poslovni plan, osigurava finansijska sredstva, uspostavlja organizacijsku strukturu i započinje proizvodnju ili pružanje usluge. Iako se startup biznisi mogu definisati kao biznisi koje odlikuje brz rast koji nije ograničen geografskim faktorima, naziv startup može se odnositi i na biznis koji je u početnoj fazi poslovanja, te su mu za opstanak i rast potrebni dodatni izvori finansiranja. Upravo takva vrsta biznisa predmet je ovog modela, koji kao spomenuti dodatni izvor finansiranja vidi lokalne zajednice. Poslovni plan temelj je na kojem preduzetnik/ca na osnovu ideje gradi održiv i uspješan biznis koji se smatra startupom prema prethodno navedenoj široj definiciji startup biznisa.

Šta nam je potrebno za Start Up projekat?

Za aplikante zahtjeva:

1. POSLOVNI PLAN

Poslovni plan je jedan od najvažnijih dokumenata za pokretanje bilo kojeg preduzeća; sadrži osnovne detalje o podnosiocu poslovnog plana, opis proizvoda/usluga i proizvodnje, analizu tržišta, te marketinški i investicijski plan. Koristi se kao: osnova za traženje kredita; lobiranje investitora; praćenje i planiranje razvoja preduzeća kroz izradu i doradu strategija; evaluiranje osnovnih koncepata poslovanja, te uviđanje granica preduzeća i izbjegavanje cijelog niza grešaka koje nastaju kao rezultat lošeg planiranja. Poslovni plan mladom preduzetniku/ci omogućava određivanje kratkoročnih i dugoročnih ciljeva, i razvijanje strategija i taktika kojima će doći do tih ciljeva.

Za nivo lokalne vlasti (općine - kao glavnog investitora START UP)

1. DONOŠENJE ODLUKE O FINANSIRANJU STARTUP BIZNISA MLADIH

Ukoliko strategijom lokalne uprave ili strategijom prema mladima nije predviđen utrošak sredstava na finansiranje samozapošljavanja mladih, potrebno je donijeti odluku o takvom finansiranju. Najbolje bi bilo uz odluku pokrenuti i izmjene u strategiji prema mladima, kako bi podrška omladinskim biznisima bila dugoročno predviđena, a samim time i održiva. Također, ukoliko u budžetu ne postoji stavka za finansiranje startup biznisa mladih, lokalna uprava donosi odluku o raspodjeli sredstava u kojoj se navodi iznos sredstava dostupnih za finansiranja samozapošljavanja mladih kroz pokretanje startup biznisa.

2. DONOŠENJE ODLUKE O KRITERIJIMA, NAČINU I POSTUPKU DODJELE SREDSTAVA

Ukoliko lokalna uprava prethodno nije pružala finansijsku i savjetodavnu podršku mladima u pokretanju vlastitog preduzeća, potrebno je donijeti odluku o kriterijima, te načinu i postupku dodjele sredstava. U odluci se precizira način objave javnog poziva i podnošenja prijave; ciljna grupa na koju se poziv odnosi; postupak komisije za ocjenjivanje pri odabiru prijave, te kriteriji za ocjenjivanje; sadržaj obrasca za prijavu na javni poziv; troškovi koji se finansiraju (npr., registracija biznisa, zakupnina prostora, zdravstveno i penziono osiguranje za određeni broj zaposlenika) i vremenski period finansiranja (jednokratno/registracija/; jednu godinu /osiguranje/; tri godine /zakupnina/ i sl.).

3. IZRADA OBRAZACA

Prije raspisivanja poziva potrebno je izraditi obrasce koji će se koristiti u procesu pružanja podrške mladim preduzetnicima/ama. Obrazac za izradu poslovnog plana izrađuje općinski tim; obrazac za ocjenjivanje prijava izrađuje komisija za ocjenjivanje, a obrazac za mjesečni narativni izvještaj i obrazac za detaljni opis finansijskog poslovanja izrađuje dio tima zadužen za finansije. Nakon izrade, obrasce odobrava načelnik/ca.

4. IMENOVANJE KOMISIJE ZA OCJENJIVANJE APLIKACIJA

Načelnik/ca donosi odluku o imenovanju komisije za ocjenjivanje prijava. Ukoliko općina očekuje manji broj prijava ili namjerava komisiji dati duži rok za ocjenjivanje prijava, broj članova komisije može se prilagoditi sukladno i potrebama općine. Imenovanjem privrednika za članove komisije osigurava se transparentnost procesa, čime se dobija povjerenje mladih. Osim toga, na taj način se privatni sektor uključuje u cjelokupni proces dodjele sredstava i podrške preduzetnicima/ama. Mladi koji dobiju finansijsku potporu kasnije imaju mogućnost umrežavanja unutar svog biznisa i imaju pristup resursima koje pružaju organizacije kao što je privredna komora. S obzirom na to da poslovni plan koji komisija ocjenjuje sadrži: finansijski plan, marketinški plan, podatke o istraživanju tržišta - osim privrednika, za članove komisije mogu se imenovati i stručnjaci/kinje koji na osnovu poslovnog plana mogu procijeniti potrebu za proizvodom/uslugom, realističnost i održivost planiranog biznisa.

5. KRITERIJ ZA ODABIR

Komisija za ocjenjivanje zadužena je za izradu jedinstvenih kriterija, koji će se koristiti u procesu vrednovanja prijava na javni poziv za dodjelu sredstava. Kriteriji trebaju uključivati sve segmente uključene u obrazac za izradu poslovnog plana: vrstu djelatnosti; broj zaposlenih; ocjenu poslovne ideje; ocjenu biznis plana; vrstu investicija; vrijednost investicija; uticaj na okolinu.

6. ISPLATA SREDSTAVA

Preporučuje se sljedeća dinamika isplaćivanja sredstava mladim preduzetnicima/ama: sredstva za registraciju biznisa isplaćuju se na račun preduzetnika/ce u roku od sedam dana nakon dostavljanja dokaza o nastalom trošku; sredstva kojima se pokriva dio troškova zakupnine isplaćuju se na račun preduzetnika/ce u roku od sedam dana nakon dostavljanja dokaza o nastalom trošku, u fiksnim mjesečnim iznosima.

ZAŠTO TREBA PRIMIJENITI POLITIKU START UP ZAPOŠLJAVANJA:

Nezaposlenost je jedan od najvećih problema s kojima se mladi danas suočavaju. Prema Anketi o radnoj snazi iz 2014. godine, u Bosni i Hercegovini nezaposlenost iznosi 62,7% (mladi iz dobne skupine od 15 do 24 godina), te 36,1% (mladi iz dobne skupine od 25 do 34 godine). Uočljiva je izrazita i alarmantna tendencija rasta nezaposlenosti, s obzirom na to da je, prema podacima Svjetske banke, stopa nezaposlenosti mladih u junu 2013. godine iznosila 57,9%. Također, nezaposlenost je strukturalni problem - ne samo rezultat recesije i ekonomske krize u kojoj se nalazi Evropa, uključujući Bosnu i Hercegovinu.

Stoga je potrebno raditi na uspostavljanju institucionalnog okvira za omogućavanje zapošljavanja mladih, počevši od lokalnih nivoa, poboljšavanjem ili uspostavljanjem mehanizama podrške (samo)zapošljavanju, te ugradnjom učinkovitog modela u razvojnu strategiju ili strategiju prema mladima svake općine.

Gdje će nova generacija živjeti?

Forum mladih Naše stranke zalaže se model socijalnog neprofitnog stanovanje za mlade, tzv. socijalni stanovi; slični modeli već postoje u Evropi. Model socijalnog stanovanja postoji i u BiH, ali on uglavnom funkcioniše na nivou lokalnih zajednica. Potrebno je da entiteti, kantoni ili gradovi subvencioniraju izgradnju neprofitnim organizacijama koje se bave izgradnjom stanova.

Tako izgrađeni stanovi, koji su u vlasništvu grada, kantona ili entiteta po mnogo povoljnijim cijenama nego što su to cijene na tržištu, izdavali bi se mladim ljudima i poticali njihovu samostalnost. Za vrijeme dok mladi ljudi ne postanu sposobni za kupovinu stana - tačnije dok ne postanu kreditno sposobni, moraju imati mogućnost da na neki način počnu sa samostalnim životom i odvoje se od svojih roditelja. U Bosni i Hercegovini, mladi se u odnosu na Evropske zemlje kasno odvajaju od svojih roditelja, upravo zbog nemogućnosti rješavanja stambenog pitanja ili se odvajaju ranije uglavnom u slučajevima studiranja u inostranstvu. Ovakvim modelom, država bi poticala stanogradnju, ali ne za prodaju, već za iznajmljivanje po jeftinijim cijenama za zakup stana. To bi mladim ljudima, sa prosječnom početnom platom bila najprihvatljivija opcija za početak samostalnog života.

Na lokalnom nivou (općine) sa intencijom za postojanje ovakvog modela na kantonalnom i višim nivoima Forum mladih Naše stranke zalaže se i za donošenje odluka, kojima bi se mladim ljudima omogućilo subvencioniranje poreza na nepokretnost prilikom kupovine prvog stana. Ovakav model ostvariv je kroz osnivanje Fonda „Za lakši početak“ preko kojeg bi Općine vršile subvencije mladima koji kupuju svoj prvi stan. Ovakvim odlukama koje bi se donijele, utvrđivali bi se uvjeti, visina subvencija, način ostvarivanja i korištenja prava na subvenciju plaćenog poreza na nepokretnosti.

Pazi, jesmo li nekog isključili?

Bosna i Hercegovina kao zemlja koja, prema podacima dobivenih od službi za socijalni rad i PIO fondovima, u oba entiteta ima više od 270000 građana koji imaju status invalida, nema centralni registar osoba sa invaliditetom, a zbog neusklađenosti zakona na nivou cijele BiH, osobe s invaliditetom ne ostvaruju jednaka prava predviđena zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju osoba sa invaliditetom. Nažalost, svakodnevica osoba sa invaliditetom je ispunjena preprekama - tim osobama je uz diskriminaciju na polju zapošljavanja, obrazovanja i socijalne podrške, ograničeno i kretanje kao jedno od osnovnih ljudskih prava.

Forum mladih Naše stranke smatra da inkluzija nije samo riječ; ona se u društvu treba provoditi u punom smislu projektima koji podrazumijevaju osnaživanje i izgradnju kapaciteta organizacija koje zastupaju marginalizovane grupe, kao i osnaživanje pripadnika pomenutih grupa, te dodatne aktivnosti za stvaranje uslova za kvalitetniji život marginalizovanih grupa (pristupačnost, zdravstvena i socijalna zaštita, zapošljavanje, obrazovanje...). Cilj Foruma mladih Naše stranke je da se vidi puno, ravnopravno i smisleno sudjelovanje djece i odraslih osoba sa invaliditetom u svim sferama društva. Uključujući razvoj također smanjuje rizik da osobe s invaliditetom postaju najranjiviji članovi društva. Uključivanje osoba sa invaliditetom omogućava: osiguravanje ravnopravnog pristupa i koristi od zdravstva; obrazovanja i usluga lokalne samouprave; omogućavanje uključivanja i sudjelovanja svih osoba u donošenju odluka i aktivnosti u svojim zajednicama koje utiču na njihove živote. Potrebno je podizanje svijesti o pravima invalidnih osoba kako bi ih bolje štitili; samo zajedničko uključivanje i djelovanje može pomoći poboljšanje položaja osoba sa invaliditetom.

Životna sredina, i to ostaje nama na čuvanje!

Forum mladih Naše stranke zalaže se za održavanje životne sredine i za zaštitu okoliša. Smatramo da održivi razvoj mora postati primarni princip. Održivi razvoj je razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjice, a istodobno ne ugrožava mogućnost budućih generacija da zadovolje svoje potrebe. Smatramo da koncept održivog razvoja mora postati dominantna odrednica strategije razvoja BiH; projekti održivog razvoja trebaju biti prvenstveno u korist lokalnog stanovništva, a ne multinacionalnih kompanija.

Zalažemo se za što veću edukaciju mladih ljudi o programima održivog razvoja i zaštite okoliša, kao i za uvođenje obaveznih predmeta koji se bave zaštitom okoliša i odnosom prema prirodi u sve predškolske ustanove i osnovne škole - kako bi se sa edukacijom o zaštiti životne sredine počelo već od rane životne dobi i prve interakcije sa obrazovnim sistemom. U takve programe smatramo da bi od najranije dobi trebalo, kao što to mnoge evropske zemlje i rade, educirati BiH stanovništvo za ekološki svjesno gospodarenje otpadom koje rezultira njegovim odvojenim prikupljanjem u domaćinstvu i na drugim mjestima nastajanja, a nakon toga završava recikliranjem, i korištenjem kao sekundarne sirovine. Za ostvarenje ovog uslova zalažemo se za izgradnju sistema odvajanja otpada i njegovog recikliranja, sa uvođenjem posebnih kontejnera za različite kategorije otpada.

Mladi idu u zajednicu, šta trebamo mijenjati?

Forum mladih Naše stranke se zalaže za aktivno i konstantno ulaganje u razvoj kulture. Ulaganje u kulturu mora biti jedan od ključnih socijalnih projekata svake države i lokalne zajednice. Kultura, kao esencija jednog zdravog društva, treba da ruši barijere društva i da kompletnu zajednicu svojim progresivnim djelovanjem vuče naprijed. Mi se zalažemo za veću posvećenost kulturnoj zajednici i stvaranju vrhunskih uslova za rad i kreaciju, gdje se članovi/ce kulturne zajednice ne bi trebali brinuti o sredstvima za rad i prostoru za djelovanje; zalažemo se da se omogućе svi potrebni uslovi za kreaciju i sloboda mišljenja i govora.

Zalažemo se za pokretanje centara za zdravo odrastanje, u kojima bi se najmlađim omogućila početna baza kulturnog djelovanja i stvaranja, te uručivao početni kapital kulturnog i umjetničkog stvaranja. Pored centra za zdravo odrastanje, zalažemo se i za funkcionalne centre za mlade, gdje bi mladi mogli razvijati svoje talente i imati aktivan socijalni angažman, u kojem bi u isto vrijeme dobijali mnogo, ali i vraćali nazad društvu svojim aktivnim angažmanom. Također, smatramo da je potrebno poboljšanje uslova rada u postojećim kulturnim centrima i veća pristupačnost kulturnih centara mladim ljudima. Želimo izgradnju koncert sala širom BiH, u kojima bi se, pored muzičkih programa, mogli organizovati/predstavljati i drugi umjetnički sadržaji.

Tu je i „ulična umjetnost“, za čije pokretanje se, također, zalažemo, kao i za obezbjeđivanje određenih lokacija na kojima bi umjetnici/e mogli/e izvoditi performanse.

Svi navedeni projekti su lako ostvarivi i navedeni na osnovu već postojećih u BiH i svijetu. Putem Općinskih, Kantonalnih i Federalnih organa i ministarstava, spremljenih projekata i uspješnih prethodnih iskustava, svaka od navedenih tačaka može biti realizovana za kratko vrijeme.

Naravno, tu je i sport. Forum mladih Naše stranke se u skladu sa politikama Naše stranke zalaže za poboljšanje i napredak uslova za bavljenje sportom. Zdravi ljudi su ključ zdrave zajednice, a aktivno bavljenje sportom omogućava upravo to. Naime, od kapitalnog je značaja omogućiti građanima/kama - pogotovo onim mladim, prostor i mogućnost za aktivno učešće u sportu, počevši od onih najmlađih u vrtićima i osnovnim školama.

Potrebno je povećati subvenciju i pružiti (veću) podršku sportskim klubovima i takmičenjima, koja pored toga što i u ovakvim uslovima ostvaruju više nego dobre rezultate, rade i na zdravstvenom odgoju mladih ljudi. Moramo shvatiti da su ulaganja u sport od krucijalnog značaja i prijeko potrebna u Bosni i Hercegovini.

Mi se zalažemo za stipendisanje i podršku mladim i uspješnim sportistima/kinjama i sportskim kolektivima koji ostvaruju odlične rezultate. Svakako, pored razvoja i napretka profesionalnog sporta, veoma je bitno misliti i o rekreacionom sportu. Potrebno je poboljšati uslove i povećati broj sportskih igrališta širom BiH; potrebna je i mogućnost jeftinog korištenja sportskih dvorana u vlasništvu države; izgradnja biciklističkih i trim staza; izgradnja „teretana na otvorenom“ i povoljnije korištenje i povećanje broja bazena. Sve ovo moraju biti imperativi u izgradnji gradova i naselja, a Forum mladih Naše stranke to vidi kao jednu od ključnih tačaka razvoja zajednice. Povećanje svijesti građana/ki o važnosti bavljenja sportom i uticaju sporta na njihovo zdravlje je neminovno.

Konačno, vrijeme je i za slobodne zone i liberalizaciju pojedinih pitanja u našem društvu. Mi se zalažemo za stvaranje slobodnih zona, tj. za obezbjeđivanje prostora na području grada ili općine u kojima bi zakon o javnom redu i miru bio nešto fleksibilniji, i gdje bi mladi ljudi mogli provoditi vrijeme svoje vrijeme okupljajući se na otvorenom. Dakle, mi se zalažemo za: dozvoljeno okupljanje na javnim mjestima, u takvim slobodnim zonama, bez prethodnog obavještanja nadležnih organa; dozvoljenu organizaciju javnih nastupa, tribina, koncerata, predstava i ostalih kulturnih sadržaja, bez traženja sada neophodnih dozvola, ali, ipak, uz određene norme ponašanja i samokontrolu mladih ljudi. U takvim slobodnim zonama tuča ili bilo kakav fizički obračun bi bio strogo zabranjen, kao i bilo kakva vrsta vrijeđanja i verbalnog konflikta, jer bi takvo ponašanje dovele do argumentovaog ukidanja slobodnih zona i pooštavanja zakona o javnom redu i miru.

Umjesto zaključka – Hoću ja, mijenjati ovu zemlju!

Forum mladih Naše stranke vidi našu zemlju kao građansku državu utemeljenu na vrijednostima koje su svim građanima/kama data kao neotuđiva i jednaka prirodna prava, zajamčena ustavom i zakonima. Nephodno je vidjeti napredak u širenju ličnih sloboda, poštivanja ljudskih prava, tolerancije i prosperiteta.

Kroz ove politike smo obuhvatili temeljne smjernice našeg djelovanja – od obrazovanja, preko zapošljavanja, samozapošljavanja i pokretanja biznisa, ali smo se dohvatili i socijalnih elemenata – inkluzije, rješavanja pitanja stanovanja i uključivanja mladih u zajednicu kroz razvoj kulture, sporta, rekreacije i otvaranja centara i slobodnih zona za nove prilike i veću slobodu mladih.

Ovo su temelji naše politike i biće polazne osnove za djelovanje kandidata/kinja na izborima 2018. godine, a koji dolaze iz naše omladinske populacije. Spremni smo zagovarati ove politike i uključiti ih u politike Naše stranke, ali ih i zagovarati kroz rad naših vijećnika/ca i zastupnika/ca. Ne možemo sami; moramo izaći na ulice, predložiti svoja rješenja, tražiti podršku građanki i građana. Jesmo li spremni?! Vrijeme je da „Hoću ja!“, bude odgovor na pitanje: „Hoćemo li mijenjati našu zemlju?“

**NAŠA
STRANKA**